

ปัญหาการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา
ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

สุณิษฐา อีร์โรจน์วิทย์

ปัญหาการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา
The Problems of the Usury on Loans under the Civil and Commercial Code
and Excessive Interest Rate Prohibition Act

สุณิชา ธีร์โรจน์วิทย์*
Sunichaya Dhirarotwit

บทคัดย่อ

การเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดในการกู้เงินนอกระบบเป็นปัญหาสำคัญที่นอกจากหน่วยงานภาครัฐต่างร่วมกันแสวงหาแนวทางการให้ช่วยเหลือลูกหนี้ให้รอดพ้นจากการเอารัดเอาเปรียบของเจ้าหนี้แล้ว ยังเป็นเรื่องที่มีคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาลฎีกาและก่อให้เกิดข้อถกเถียงถึงความเป็นธรรมในการพิจารณาพิพากษาคดีในลักษณะนี้อยู่เสมอ เนื่องจากในการตกลงทำสัญญากู้ยืมเงินดังกล่าว ลูกหนี้ส่วนใหญ่อยู่ฐานะเสียเปรียบต้องจ่ายดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินสมควรและเกินกว่าที่กฎหมายกำหนด อย่างไรก็ตามสำหรับปัญหาในเรื่องนี้มีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่ที่ 5376/2560 วางหลักการให้ความเป็นธรรมที่แตกต่างจากแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีตได้อย่างน่าสนใจ โดยศาลฎีกาพิพากษาให้นำเงินที่ลูกหนี้ได้ชำระดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไปหักออกจากเงินต้นส่วนที่ลูกหนี้ยังคงค้างชำระไว้กับเจ้าหนี้ได้ ถือเป็นการปรับใช้กฎหมายเพื่อความยุติธรรมและคุ้มครองลูกหนี้ที่มีสถานการณ์ต่อรองที่ต่ำกว่าได้อย่างชอบธรรม และน่าจะถือเป็นการวางแนวทางคำพิพากษาในคดีลักษณะดังกล่าวนี้ต่อไป

คำสำคัญ: ดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด, หนี้นอกระบบ, ชำระหนี้ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย

* อาจารย์ประจำคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง; น.บ. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.ม. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, น.บ.ท. สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา, LL.M in Human Rights (with Merit), University of Reading. E-mail: s.dhirarotwit@gmail.com.

Lecturer in Law at Faculty of Law, Ramkhamhaeng University; LL.B. at Thammasat University, LL.M. at Thammasat University, Barrister at Law at Thai Bar under the Royal Patronage, LL.M in Human Rights (with Merit), University of Reading, UK.

วันที่รับบทความ (received) 29 สิงหาคม 2562, วันที่แก้ไขบทความ (revised) 13 กุมภาพันธ์ 2563, วันที่ตอบรับบทความ (accepted) 14 กุมภาพันธ์ 2563.

Abstract

The usury on loans sharking is a major problem that the government agencies are finding waysd to help debtors to escape from the exploitation of creditors. Moreover, this issue has always been brought up to the Supreme Court's consideration and has always caused debates about the fairness of such cases. Due to the negotiation for the agreement on loans, most debtors are at a disadvantage; therefore, they have to unavoidably pay a very high rate of interest. However, at present, there is a new way of the decision according to the Supreme Court case no. 5376/2560 which has interpreted the principle of law to make it fairer and makes differences from all the past judgments. The Supreme Court specified that the excessive paid interest by the debtor will be deducted from the principal amount that the debtor has still owed the creditor. This is the way to apply the law with fairness aiming to protect the disadvantaged debtor. Besides, it is regarded as the model of the judgement in such area accordingly.

Keywords: rate of interest excessive of the legal limit, loan sharks, performance of debt contrary to legal prohibition

1. บทนำ

จากสถิติการสำรวจของกระทรวงการคลัง พบว่าการให้บริการทางการเงินและสินเชื่อในระดับฐานรากยังคงมีระดับอัตราที่สูงทั้งในส่วนการกู้ยืมเงินในระบบ¹ และนอกระบบ² นอกจากนี้จากรายงานสถิติคดี ประจำปี 2558 ของสำนักงานศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ศาลชั้นต้นได้พิจารณาคดีในเรื่องการยืม ไปทั้งหมด 14,908 คดี³ และในปี 2560 คดีที่เกี่ยวกับการกู้ยืมถือเป็นประเภทคดีที่มีปริมาณเข้าสู่การพิจารณาสูงสุดติดอันดับ 4 ในประเภทคดีแพ่งทั้งหมดที่เข้าสู่การพิจารณาของศาลฎีกา⁴ จึงแสดงให้เห็นว่าปัญหาตามสัญญากู้ยืมเงินโดยเฉพาะการกู้ยืมเงินที่คิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดยังคงเป็นปัญหาสำคัญที่องค์กรภาครัฐพยายามแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการที่เจ้าหน้าที่เอารัดเอาเปรียบ และการแสวงหาประโยชน์ที่เกินสมควรจากลูกหนี้ นอกจากความพยายามแก้ปัญหขององค์กรของรัฐบาลแล้ว องค์กรตุลาการในฐานะองค์กรที่พึ่งสุดท้ายของประชาชนก็ตระหนักถึงการให้ความเป็นธรรมแก่ลูกหนี้ในคดีการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามกฎหมายด้วยเช่นกัน บทความนี้ได้กล่าวถึงความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดอกเบี้ย กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดอัตราดอกเบี้ยและการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามสัญญากู้ยืมเงิน รวมถึงปัญหาการชำระหนี้ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนด ตลอดจนแนวทางการปรับใช้กฎหมายเพื่อให้ความเป็นธรรมของศาลในคดีดังกล่าว

2. ความหมายและความทั่วไปเกี่ยวกับดอกเบี้ย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้คำนิยามคำว่า “ดอกเบี้ย” หมายถึง ผลประโยชน์ที่บุคคลหนึ่งต้องใช้ให้แก่บุคคลอีกคนหนึ่ง เพื่อการที่ได้ใช้เงินของบุคคลนั้น หรือเพื่อการไม่ชำระหนี้ หรือชำระหนี้ไม่ถูกต้องหรือชำระหนี้ล่าช้า ทั้งนี้ โดยคำนวณเป็นรายวัน รายเดือนหรือรายปี จากยอดเงินต้น

¹สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, รายงานการเงินฐานรากไตรมาสที่ 1 ปี 2561 โครงการ “ศ”: ศึกษาโดยไม่หยุดนิ่ง [Online], available URL: <http://www2.fpo.go.th:81/FIDP/Source/Article/Source/data/บทความสถานการณ์การเงินฐานรากไตรมาสที่%201%20ปี%202561.pdf>, 2562 (มีนาคม, 26).

²กระทรวงการคลัง, การแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน [Online], available URL: https://1359.go.th/committee/doc/ภาครัฐ_การแก้ไขปัญหาหนี้นอกระบบ.pdf, 2562 (มีนาคม, 27).

³สำนักงานศาลยุติธรรม, สำนักแผนงานและงบประมาณ, รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรมทั่วราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ.2558 (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรดาวรุ่ง, 2559), หน้า 119.

⁴สำนักงานศาลยุติธรรม, สำนักแผนงานและงบประมาณ, รายงานจำนวนข้อหาที่เข้าสู่การพิจารณาสูงสุด 5 อันดับแรกของศาลฎีกา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560 (กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรดาวรุ่ง, 2561), หน้า 56.

หรือยอดเงินที่ต้องชำระ แม้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับปัจจุบันไม่ได้บัญญัติให้นิยาม ดอกเบี้ยไว้⁵ แต่เมื่อย้อนไปพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พ.ศ.2471 มาตรา 111 (2) ได้บัญญัติไว้ว่าดอกเบี้ยเงิน คือ “ดอกเบี้ย กำไร ค่าเช่า ค่าปันผล หรือลาภอื่นๆ ที่ได้เป็นครั้งเป็นคราว แก่เจ้าทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น...” ดังนั้นจึงอาจกล่าวได้ว่า ดอกเบี้ย ตามความหมายของ กฎหมาย คือดอกเบี้ยเงินประเภทหนึ่งที่เจ้าของทรัพย์ได้รับจากผู้อื่นเป็น ครั้งคราวเพื่อตอบแทนการ ที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น นอกจากนี้เมื่อพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 224 ซึ่งบัญญัติว่า “หนี้เงินนั้น ท่านให้คิดดอกเบี้ยในระหว่างเวลาผิดนัดร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ถ้าเจ้าหนี้อาจจะเรียกดอกเบี้ยได้ สูงกว่านั้นโดยอาศัยเหตุอย่างอื่นอันชอบด้วยกฎหมาย ก็ให้คงส่งดอกเบี้ยต่อไปตามนั้น” ดอกเบี้ยจึงยัง มีความหมายรวมถึงค่าเสียหายอันเกิดจากการผิดนัดไม่ชำระหนี้เงินอีกด้วย⁶

หากพิจารณาประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ดอกเบี้ยเป็นค่าตอบแทนในสัญญากู้ยืมซึ่งเป็น สัญญาใช้สืบล้างหนี้ประเภทหนึ่ง ค่าตอบแทนในสัญญาใช้สืบล้างหนี้ประเภทอื่นๆ จะไม่เรียกว่าดอกเบี้ย เช่น การยืมข้าวเปลือกโดยให้ผลตอบแทนเป็นข้าวเปลือก ค่าตอบแทนลักษณะนี้เป็นผลประโยชน์อื่นซึ่งไม่ใช่ ดอกเบี้ยในความหมายของกฎหมาย จึงไม่อยู่ภายใต้บังคับของกฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา⁷ ดังนั้น คำว่าดอกเบี้ยจึงมีความหมายถึงการให้ผลประโยชน์ตอบแทนที่เกิดจากหนี้เงินตามสัญญากู้ยืม เงินโดยเฉพาะ อย่างไรก็ตามการชำระดอกเบี้ย ลูกหนี้อาจจะชำระด้วยทรัพย์สินอื่นก็ได้ เนื่องจากกฎหมาย ไม่ได้บังคับให้ลูกหนี้ต้องชำระดอกเบี้ยด้วยเงินตราเพียงอย่างเดียวเท่านั้น แต่ในการชำระดอกเบี้ยด้วย ทรัพย์สินอื่นจะต้องมีการคำนวณมูลค่าของทรัพย์สินมาเป็นเงินตราเสียก่อน⁸ เนื่องจากกฎหมายได้มี การกำหนดอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงสุดที่เจ้าหนี้อาจเรียกเอาจากลูกหนี้ได้ไว้ หากมูลค่าทรัพย์สินอื่นที่นำมา ชำระค่าดอกเบี้ยเมื่อคำนวณเป็นตัวเงินแล้วเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินไปเกินสมควร ตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืมเงิน ข้อตกลงการชำระดอกเบี้ยด้วยทรัพย์สินอื่นนั้นย่อมเป็นโมฆะตาม

⁵ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 148 บัญญัติว่า “ดอกเบี้ยเงิน หมายถึงดอกเบี้ยเงิน หรือ ประโยชน์อย่างอื่นที่ได้มาเป็นครั้งคราวแก่เจ้าของทรัพย์จากผู้อื่นเพื่อการที่ได้ใช้ทรัพย์นั้น และสามารถคำนวณและ ถือเอาได้เป็นรายวันหรือตามระยะเวลาที่กำหนดไว้.”

⁶พรชนก ขวอรอด, “ปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา,” (วิทยานิพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558), หน้า 24-25.

⁷โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1015/2512.

⁸สุธีร์ ศุภนิตย, คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์วิชาเอกเทศสัญญา 2 ยืมและฝากทรัพย์, พิมพ์ครั้งที่ 6 (กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2558), หน้า 120.

⁹ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 บัญญัติว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้า ต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี.”

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560¹⁰ ดังนั้น ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยในสัญญา กู้ยืมเงินจึงต้องอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 อันเป็นกฎหมายหลัก และกฎหมายอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราตามสัญญากู้ยืมเงิน ซึ่งจะได้กล่าวถึงต่อไปด้วย

3. กฎหมายที่เกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ยจากการกู้ยืมเงิน

การกู้ยืมเงินนั้นสามารถแบ่งได้เป็น การกู้เงินนอกระบบ กล่าวคือ การกู้ยืมนอกระบบธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่อยู่นอกเหนือการควบคุมตรวจสอบของกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย¹¹ โดยความเข้าใจของคนทั่วไปแล้วมักหมายถึง การกู้ยืมเงินกันเองระหว่างบุคคลธรรมดาโดยทั่วไปและการกู้เงินในระบบ คือ การกู้เงินจากธนาคารพาณิชย์และสถาบันการเงินที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลขององค์กรภาครัฐ ในปัจจุบันประเทศไทยมีกฎหมายที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ยืม ดังนี้

1) ดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ยืมทั่วไป ซึ่งเป็นการกู้ยืมระหว่างบุคคลธรรมดาที่ไม่ใช่สถาบันการเงิน จะอยู่ภายใต้บทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ซึ่งบัญญัติอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ไว้ร้อยละ 15 ต่อปีซึ่งจะได้อธิบายในรายละเอียดในลำดับถัดไป และ

2) ดอกเบี้ยสำหรับเงินกู้ยืมจากสถาบันการเงิน จะอยู่ภายใต้พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.2523 ซึ่งเป็นกฎหมายที่กำหนดให้สถาบันการเงิน ซึ่งได้แก่ ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ตามกฎหมายว่าด้วยการธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน บริษัทหลักทรัพย์ และบริษัทเครดิตฟองซิเอร์ ตามกฎหมายว่าด้วยการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ และสถาบันการเงินอื่นที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนดโดยคำแนะนำของธนาคารแห่งประเทศไทย สามารถคิดดอกเบี้ยเงินกู้ได้ในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปีได้

¹⁰ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4 (3) บัญญัติว่า “บุคคลใดให้บุคคลอื่น กู้ยืมเงินหรือกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการอำพราง การให้กู้ยืมเงิน โดยมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่ง ดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ...

(3) กำหนดจะเอาหรือรับเอาซึ่งประโยชน์อย่างอื่นนอกจากดอกเบี้ย ไม่ว่าจะเป็นเงิน หรือสิ่งของ หรือโดยวิธีการใดๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้นั้นเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืมเงิน”

¹¹ วนิดา อินทรอำนวย, การกู้ยืมเงินและการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด [Online], available URL: https://www.parliament.go.th/ewtdadmin/ewtd/elaw_parcy/ewtd_dl_link.php?nid=1835,2562 (พฤษภาคม, 8).

ในกรณีการกู้ยืมเงินหนึ่่นนกระบวนนั้น จะเห็นว่าในประเทศไทยนั้นมีการกู้ยืมเงินหนึ่่นนกระบวนจำนวนมาก¹² ซึ่งเกิดจากสาเหตุหลายประการ เช่น ความสะดวก การไม่สามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนอย่างธนาคารพาณิชย์เนื่องจากไม่มีหลักประกันหรือหลักฐานในการเข้าทำธุรกรรม ความรวดเร็วในการได้รับเงิน วัตถุประสงค์การใช้เงิน เป็นต้น ซึ่งทำให้ผู้กู้จำนวนมากเลือกที่จะกู้เงินกับผู้ให้กู้ซึ่งเป็นบุคคลธรรมดาซึ่งสามารถกู้เงินได้อย่างง่ายดาย สะดวก และรวดเร็ว แต่เนื่องจากอำนาจต่อรองที่ต่ำกว่าของผู้กู้ การขาดความรู้ที่เกี่ยวข้องกับอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงที่กฎหมายกำหนด ความจำเป็นเร่งด่วนในการใช้เงิน หรือเหตุผลประการอื่น ทำให้ในการกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดา นั้นมีการคิดอัตราดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดไว้

ทั้งนี้ ในการกู้ยืมเงินระหว่างบุคคลธรรมดานั้นอาจมีการคิดดอกเบี้ยหรือไม่ก็ได้หากคู่สัญญาตกลงกันไม่คิดดอกเบี้ยตามสัญญากู้ยืมเงิน การกู้ยืมเงินกรณีนี้จึงไม่ต้องเสียดอกเบี้ยตามที่ได้ตกลงกันตามสัญญา แต่เมื่อใดหากลูกหนี้ผิดนัดไม่ชำระหนี้ตามกำหนดเวลาที่ได้ตกลงไว้ ลูกหนี้ก็ยังคงต้องเสียดอกเบี้ยเพราะเหตุผิดนัดตามมาตรา 224 ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปี ซึ่งถือเป็นดอกเบี้ยโดยผลของกฎหมาย อย่างไรก็ตามหากคู่สัญญาตกลงให้มีการคิดดอกเบี้ยบนเงินกู้ยืมแล้ว แต่ไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 7 บัญญัติว่า “ถ้าจะต้องเสียดอกเบี้ยแก่กันและกันได้กำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้โดยนิติกรรมหรือโดยบทกฎหมายอันชัดแจ้ง ให้ใช้อัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี” ซึ่งทำให้ผู้ให้กู้สามารถคิดดอกเบี้ยเงินกู้ยืมได้ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีในกรณีที่มีการตกลงกันระหว่างคู่สัญญาว่าจะมีการคิดดอกเบี้ย แต่ไม่มีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่เฉพาะเจาะจงไว้ในการทำสัญญากู้ยืมเงิน สำหรับในกรณีที่มีการตกลงในเรื่องอัตราดอกเบี้ยเงินกู้ระหว่างคู่สัญญา การคิดดอกเบี้ยย่อมเป็นไปตามที่คู่สัญญาตกลงกันตามหลักเสรีภาพแห่งการแสดงเจตนา อย่างไรก็ดี ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ได้บัญญัติเกี่ยวกับอัตราดอกเบี้ยขั้นสูงไว้ว่า “ท่านห้ามมิให้คิดดอกเบี้ยเกินร้อยละสิบห้าต่อปี ถ้าในสัญญากำหนดดอกเบี้ยเกินกว่านั้นก็ให้ลดลงมาเป็นร้อยละสิบห้าต่อปี” ทำให้ในการกำหนดอัตราดอกเบี้ยนั้น หากมีการกำหนดอัตราดอกเบี้ยไว้สูงเกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปี จะมีผลทำให้อัตราดอกเบี้ยนั้นลดลงเหลือเพียงร้อยละ 15 ต่อปี ซึ่งบทบัญญัติมาตราดังกล่าวนั้นได้ใช้บังคับตั้งแต่นั้น ปี พ.ศ.2468

¹² กระทรวงการคลัง, การแก้ไขปัญหาหนี้สินนกระบวนอย่างบูรณาการและยั่งยืน [Online], available URL: https://1359.go.th/committee/doc/ภาครัฐ_การแก้ไขปัญหาหนี้สินนกระบวน.pdf, 2562 (มีนาคม, 27) และ RYT9, รายงานความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาหนี้สินนกระบวนประจำเดือนเมษายน 2561 [Online], available URL: <https://www.ryt9.com/s/mof/2828738>, 2562 (มีนาคม, 27).

ต่อมาในปี พ.ศ.2475 ได้มีการตราพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475¹³ ซึ่งมีสภาพบังคับทางอาญาขึ้นจึงมีผลทำให้การเรียกดอกเบี้ยในอัตราที่เกินกว่าร้อยละ 15 ต่อปีนั้นเป็นการทำนิติกรรมที่ต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมายตามมาตรา 150 (เดิม มาตรา 113) แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ทำให้การเรียกดอกเบี้ยนั้นตกเป็นโมฆะ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 173 ที่บัญญัติไว้ว่า “ถ้าส่วนหนึ่งส่วนใดของนิติกรรมเป็นโมฆะ นิติกรรมนั้นย่อมตกเป็นโมฆะทั้งสิ้น เว้นแต่จะพึงสันนิษฐานได้โดยพฤติการณ์แห่งกรณีว่า คู่กรณีเจตนาจะให้ส่วนที่ไม่เป็นโมฆะนั้นแยกออกจากส่วนที่เป็นโมฆะได้” จึงทำให้เฉพาะส่วนที่เป็นการคิดอัตราดอกเบี้ยตามสัญญาเท่านั้นที่ตกเป็นโมฆะ ทำให้มีผลเสมือนไม่ได้มีข้อตกลงในเรื่องดอกเบี้ยนั้นอยู่เลย แต่ในส่วนของต้นเงินนั้นยังคงมีผลสมบูรณ์ซึ่งผู้กู้ยังจะต้องชดใช้คืนให้แก่ผู้ให้กู้ รวมถึงดอกเบี้ยผิพนัด ตามมาตรา 224 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในอัตราร้อยละ 7.5 ต่อปีนับแต่วันที่ผิพนัด อย่างไรก็ตามต่อมาในปี พ.ศ.2560 ได้มีการตราพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560¹⁴ ซึ่งมีผลเป็นการยกเลิก

¹³ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 บัญญัติว่า “บุคคลใด

(ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ หรือ

(ข) เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราท่านบัญญัติไว้ในกฎหมาย บังอาจกำหนดข้อความอันไม่จริงในเรื่องจำนวนเงินกู้หรืออื่นๆ ไว้ในหนังสือสัญญา หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้ หรือ

(ค) นอกจากดอกเบี้ย ยังบังอาจกำหนดจะเอา หรือรับเอาซึ่งกำไรอื่นเป็นเงินหรือสิ่งของ หรือโดยวิธีเพิกถอนหนี้ หรืออื่นๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืม

ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดฐานเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 4 บัญญัติว่า “บุคคลใดโดยรู้อยู่แล้วได้มา แม้จะได้เปล่าซึ่งสิทธิที่จะเรียกร้องจากบุคคลอื่นอันผิดบัญญัติที่กล่าวไว้ในมาตรา 3 และใช้สิทธินั้นหรือพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น ท่านว่าบุคคลนั้นมีความผิดต้องระวางโทษดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 3 นั้น”.

¹⁴ พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 4 บัญญัติว่า “บุคคลใดให้บุคคลอื่นกู้ยืมเงินหรือกระทำการใดๆ อันมีลักษณะเป็นการอำพราง การให้กู้ยืมเงิน โดยมีลักษณะอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

(1) เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้

(2) กำหนดข้อความอันเป็นเท็จในเรื่องจำนวนเงินกู้หรือเรื่องอื่นๆ ไว้ในหลักฐานการกู้ยืม หรือตราสารที่เปลี่ยนมือได้เพื่อปิดบังการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด หรือ

(3) กำหนดจะเอาหรือรับเอาซึ่งประโยชน์อย่างอื่นนอกจากดอกเบี้ย ไม่ว่าจะเป็นเงิน หรือสิ่งของ หรือโดยวิธีการใดๆ จนเห็นได้ชัดว่าประโยชน์ที่ได้รับนั้นมากเกินส่วนอันสมควรตามเงื่อนไขแห่งการกู้ยืมเงิน”.

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 มาตรา 5 บัญญัติว่า “บุคคลใดได้มาซึ่งสิทธิเรียกร้องจากบุคคลอื่นโดยรู้ว่าเป็นสิทธิที่ได้มาจากการกระทำความผิดตามมาตรา 4 และใช้สิทธินั้นหรือพยายามถือเอาประโยชน์แห่งสิทธินั้น ต้องระวางโทษ ดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4”.

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ซึ่งได้ใช้บังคับมาแล้วเป็นเวลานาน และได้มีการแก้ไขในส่วนของบริษัทบัญญัติให้มีความครอบคลุมและสอดคล้องกับการทำธุรกรรมต่างๆ ในสถานการณ์ปัจจุบันที่มีความก้าวหน้าและซับซ้อนยิ่งขึ้นเพื่อการเลี้ยงกฎหมายเดิมโดยวิธีการต่างๆ รวมทั้งมีการให้กู้ยืมเงินที่มีการเรียกดอกเบี้ยที่สูงเกินส่วน หรือเกินอัตรา หรือเรียกเอาประโยชน์อย่างอื่นเพิ่มเติม นอกเหนือจากดอกเบี้ยซึ่งยังคงเป็นปัญหาสำคัญในระบบเศรษฐกิจของประเทศไทย อีกทั้งมีการเพิ่มบริษัทบัญญัติในส่วนของบริษัททางอาญาให้มีความรุนแรงยิ่งขึ้นจากเดิมระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือปรับไม่เกินพันบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ เป็นระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี หรือปรับไม่เกินสองแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ อย่างไรก็ตาม มาตรการทางกฎหมายในส่วนของการกำหนดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ก็ยังคงมีผลเป็นโมฆะเช่นเดิม

4. ปัญหาการชำระหนี้ดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปี ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ และพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา

ถึงแม้ว่าจะมีพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ซึ่งได้ถูกยกเลิกและใช้พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560 แทนซึ่งทำให้การคิดอัตราดอกเบี้ยสูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปีตกเป็นโมฆะแล้ว ปัญหาที่ยังคงมีอยู่ว่า ในกรณีที่ผู้กู้ได้ชำระดอกเบี้ยในอัตราที่สูงกว่าร้อยละ 15 ต่อปีให้แก่ผู้ให้กู้ไปแล้ว จะมีผลเป็นเช่นไร โดยคำพิพากษาศาลฎีกานำเสนอในประเด็นนี้¹⁵ คือ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560 วินิจฉัยว่า “การที่จำเลยยอมชำระดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้แก่โจทก์ ถือได้ว่าเป็นการชำระหนี้ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 411 จำเลยหาอาจเรียกร้องให้คืนเงินดอกเบี้ยที่ชำระได้ไม่ แต่ในข้อนี้ศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่เห็นว่า โจทก์ในฐานะผู้ให้กู้เป็นฝ่ายเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้จากจำเลย เมื่อข้อตกลงเรื่องดอกเบี้ยเป็นโมฆะแล้วและจำเลยไม่อาจเรียกร้องให้คืนเงินดอกเบี้ยที่ชำระฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายได้ โจทก์ก็ย่อมไม่สมารถเรียกดอกเบี้ยดังกล่าวด้วย ดังนั้นดอกเบี้ยที่จำเลยชำระให้แก่โจทก์ 7,500 บาท ไปหักเงินต้นตามหนังสือสัญญากู้เงิน...”

¹⁵ ก่อนหน้าคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560 นี้มีคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2131/2560 วินิจฉัยว่า การที่ลูกหนี้ชำระดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดถือว่าจำเลยชำระหนี้โดยจงใจฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายหรือเป็นการกระทำความผิดตามอาเภอใจเสมือนหนึ่งว่าเพื่อชำระหนี้โดยรู้ตัวว่าตนไม่มีความผูกพันตามกฎหมายที่ต้องชำระ จำเลยจึงไม่เสียสิทธิที่จะได้รับทรัพย์สินคืนตามหลักกฎหมายได้และเมื่อดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะเจ้าหนี้จึงไม่มีสิทธิได้ดอกเบี้ยก่อนผิพนัด จึงพิพากษาให้นำเงินที่ลูกหนี้ชำระไปแล้วไปชำระหนี้ในส่วนต้นเงินทั้งหมด.

คำพิพากษาศาลฎีกาโดยมติที่ประชุมใหญ่ในคดีนี้ มีสาระสำคัญที่น่าสนใจในหลายประเด็น ดังนี้

1) คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้เป็นแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ขยายขอบเขตการพิจารณาในแง่ความยุติธรรมของคู่ความทั้งสองฝ่าย คือทั้งฝ่ายของผู้ให้กู้และฝ่ายของผู้กู้ซึ่งทั้งสองฝ่ายต่างมีส่วนในการทำนิติกรรมที่ฝ่าฝืนกฎหมายตามพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 ประกอบกับประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 ทำให้ข้อตกลงที่เกี่ยวกับดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะ ประเด็นแห่งคดีจึงอยู่ที่ฝ่ายผู้กู้ที่ยอมชำระดอกเบี้ยเกินอัตราร้อยละ 15 ต่อปีให้แก่ผู้ให้กู้ไปแล้ว ดอกเบี้ยดังกล่าวซึ่งอันที่จริงแล้วเป็นเงินของผู้กู้ แต่เมื่อเป็นการชำระหนี้ดอกเบี้ย ฝ่าฝืนกฎหมายเรื่องดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด จึงทำให้เกิดผลในทางเสียสิทธิตามหลักกฎหมายลามิควรได้ ตามมาตรา 411 อย่างไรก็ตามในขณะเดียวกันฝ่ายผู้ให้กู้ที่เรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่ย่อมมีส่วนฝ่าฝืนกฎหมายพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา และประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 และย่อมเป็นผู้ร่วมก่อนิติกรรมที่มีวัตถุประสงค์เป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย ข้อตกลงการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดจึงเป็นโมฆะ ผู้ให้กู้ก็ย่อมไม่มีสิทธิโดยชอบธรรมที่จะแสวงประโยชน์ หรือได้ประโยชน์จากดอกเบี้ยเกินอัตราที่เป็นโมฆะ และเป็นทรัพย์สินของฝ่ายผู้กู้ที่ได้ชำระไว้

2) ปัญหาในลักษณะคดีเช่นนี้ เดิมเคยมีแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีต¹⁶ วินิจฉัยไว้ว่า โจทก์คิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดเป็นการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475 มาตรา 3 ประกอบด้วยประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 654 มีผลให้ดอกเบี้ยตกเป็นโมฆะ แต่เมื่อจำเลยชำระดอกเบี้ยดังกล่าวด้วยความสมัครใจตามที่ตกลงกู้ยืมเงินกับโจทก์ จึงเป็นการชำระหนี้ตามอำเภอใจและเป็นการชำระหนี้อันเป็นการฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมายตามมาตรา 407 และมาตรา 411 จำเลยจะเรียกดอกเบี้ยคืนหรือนำมาหักชำระหนี้ต้นเงินหาได้ไม่

จะเห็นได้ว่าแนวคำพิพากษาศาลฎีกาในอดีต มุ่งประเด็นที่ผู้กู้ฝ่ายเดียวที่ฝ่าฝืนกฎหมายการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา เมื่อผู้กู้ยอมชำระหนี้ดังกล่าว จึงเป็นการชำระหนี้ที่ฝ่าฝืนข้อห้ามตามกฎหมาย ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะลามิควรได้ตามมาตรา 407 และ มาตรา 411 จึงไม่มีสิทธิเรียกคืนดอกเบี้ยดังกล่าวได้

3) สำหรับคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560 นี้ศาลฎีกาได้ขยายการพิจารณาวินิจฉัยให้รวมถึงการทำนิติกรรมทั้งสองฝ่ายคือ ฝ่ายผู้ให้กู้ซึ่งเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา ซึ่งเป็นผู้มีส่วนสำคัญในการฝ่าฝืนกฎหมายการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา อันเป็นการทำนิติกรรมที่ไม่ชอบตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

¹⁶โปรดดูคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5926/2533, คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2167/2545 และคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4738/2552.

มาตรา 150 ทำให้ข้อตกลงในส่วนดอกเบี้ยยตกเป็นโมฆะ ดังนั้นผู้ให้กู้จึงยอมไม่มีสิทธิอันชอบธรรมที่จะได้ประโยชน์จากดอกเบี้ยเกินอัตราที่ผู้กู้ได้ชำระให้ไว้

4) ความยุติธรรมของคดีนี้จึงอยู่ที่ประเด็นว่าดอกเบี้ยที่เกินอัตราที่ผู้กู้ได้ชำระแก่ผู้ให้กู้ไปแล้วนั้น ควรจะจัดการให้เป็นธรรมได้อย่างไร เพราะฝ่ายผู้กู้ยอมถูกตัดสิทธิไม่ให้ได้รับคืนทรัพย์สินดังกล่าว หรือมิให้เรียกทรัพย์สินดังกล่าว ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ลักษณะลาก มิควรได้ตามมาตรา 411 คำพิพากษาศาลฎีกาที่จึงหาทางออกที่ยุติธรรม และไม่เป็นการฝ่าฝืนหรือขัดต่อบทกฎหมายมาตรา 411 ในเรื่องการตัดสิทธิที่จะรับทรัพย์สิน หรือการเรียกทรัพย์สินคืน กล่าวคือคดีนี้ผู้กู้ยังคงมีหนี้ค้างชำระต้นเงินอยู่กับผู้ให้กู้ ดังนั้นโดยอำนาจทั่วไปของศาลตามกระบวนการพิจารณาจึงกำหนดให้นำเงินในส่วนดอกเบี้ยเกินอัตราที่ผู้กู้ชำระไว้กับผู้ให้กู้ไปหักลบกับเงินต้นที่ผู้กู้ยังคงค้างชำระอยู่

5) โดยการวินิจฉัยเช่นนี้ ดอกเบี้ยที่ผู้ให้กู้เรียกเกินอัตราและผู้กู้ชำระไป ซึ่งตกเป็นโมฆะแล้ว ผู้ให้กู้ก็ไม่มีสิทธิได้ประโยชน์จากดอกเบี้ยนั้น เพราะเป็นผู้ร่วมก่อนิติกรรมที่ขัดต่อกฎหมาย ในส่วนของผู้กู้เองก็จะได้ดอกเบี้ยดังกล่าวคืน หรือเรียกดอกเบี้ยดังกล่าวคืนได้ เพราะเป็นการฝ่าฝืนมาตรา 411 โดยตรง อย่างไรก็ตามในคำพิพากษาของศาลเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมกับคู่ความจึงให้นำไปหักลบกับหนี้เงินต้นที่ผู้กู้ค้างอยู่กับผู้ให้กู้ เป็นการตัดสินให้เกิดความยุติธรรมในการพิจารณาคดีที่ทำให้ข้อสงสัยในเรื่องความเป็นธรรมตามแนวคำพิพากษาเก่าๆ ในปัญหาว่าผู้ให้กู้ยังคงได้รับประโยชน์ในเงินที่ผู้กู้ได้ชำระเกินอัตราที่กฎหมายกำหนดไปแล้วนั้น หมดความสงสัยอีกต่อไป

6) คำพิพากษาศาลฎีกาฉบับนี้แสดงให้เห็นถึงพัฒนาการการให้ความยุติธรรมและความชอบด้วยกฎหมายได้อย่างเหมาะสมกับรูปคดีลักษณะนี้เป็นอย่างยิ่ง จึงน่าเชื่อว่าจะเป็นแนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่เป็นหลักของลักษณะคดีประเภทนี้ต่อไป อย่างไรก็ตาม เนื่องจากคดีนี้ผู้กู้ยังคงมีหนี้ค้างชำระต้นเงินต่อผู้ให้กู้ ศาลฎีกาจึงพิพากษาให้ความเป็นธรรม โดยให้นำเงินค่าดอกเบี้ยเกินอัตราที่ลูกหนี้ชำระไปแล้วหักลบกับเงินต้นที่ลูกหนี้ยังคงค้างชำระ หากข้อเท็จจริงในคดีเป็นเรื่องที่ลูกหนี้ได้ชำระหนี้ต้นเงินทั้งหมดให้แก่เจ้าหนี้ไปแล้ว น่าสนใจว่าศาลฎีกาจะมีแนวคำพิพากษาให้ความเป็นธรรมในคดีที่มีข้อเท็จจริงลักษณะนี้อย่างไรต่อไป

5. บทสรุป

แนวคำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560 นี้เป็นการให้ความเป็นธรรมและการพยายามหาทางออกเพื่อแก้ปัญหาการที่เจ้าหนี้ใช้สถานการณ์เป็นผู้มีอำนาจต่อรองเหนือกว่าเอาเปรียบลูกหนี้ในสัญญากู้ยืมเงินโดยคิดอัตราดอกเบี้ยที่สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดอย่างไม่เป็นธรรม อย่างไรก็ตามนอกเหนือจากการปรับใช้กฎหมายให้ความยุติธรรมโดยศาลแล้ว หน่วยงานของรัฐอื่นๆ

อาทิ ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง กระทรวงการคลัง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ คณะกรรมการกำกับดูแลการแก้ไขปัญหาหนี้สินภาคประชาชน กรมสอบสวนคดีพิเศษ (DSI) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ ต่างก็มีความพยายามที่จะหาแนวทางและมาตรการร่วมกันในการแก้ปัญหาและปราบปรามการคิดดอกเบี้ยในอัตราที่สูงเกินกว่าที่กฎหมายกำหนดโดยการกำหนดโทษทางอาญาต่อเจ้าหนี้สำหรับการกระทำดังกล่าว รวมถึงมาตรการต่างๆ ในการช่วยเหลือลูกหนี้ผ่านช่องทางอื่นๆ ของรัฐในการแก้ปัญหาหนี้ในระบบทั้งในภาพส่วนรวมและในแต่ละรายบุคคล โดยในปัจจุบันรัฐบาลมีแผนการในการแก้ไขปัญหาการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราในหนี้นอกระบบเป็นห้าส่วน คือ¹⁷

1. การเร่งรัดให้หน่วยงานความมั่นคงทั้งสำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมสอบสวนคดีพิเศษกดดันจับกุมเจ้าหนี้ที่กระทำการฝ่าฝืนพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560
2. การเพิ่มช่องทางให้ลูกหนี้เข้าถึงสินเชื่อในระบบมากขึ้นผ่านธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตร รวมทั้งการเข้าถึงสินเชื่อในระบบฟิโกไฟแนนซ์¹⁸
3. กระทรวงการคลังจัดตั้งคณะอนุกรรมการใกล้เคียงประណหมั้นในทุกจังหวัด นอกจากนี้ยังจัดให้มีศูนย์ให้คำปรึกษาหนี้้นอกระบบขึ้นที่ธนาคารออมสิน และธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรในทุกจังหวัดทั่วประเทศไทย
4. จัดตั้งคณะอนุกรรมการฟื้นฟูและพัฒนาศักยภาพการหารายได้เพื่อให้ความรู้แก่ลูกหนี้ในด้านการเงิน การทำมาหาเลี้ยงชีพแก่ลูกหนี้เพื่อให้สามารถปลดหนี้และตั้งตัวได้
5. พัฒนาเครือข่ายองค์กรการเงินชุมชนให้สามารถแก้ไขปัญหาหนี้้นอกระบบภายในชุมชนเองได้

การบูรณาการความร่วมมือขององค์กรต่างๆ ของรัฐบาล และการปรับใช้กฎหมายของศาลดังกล่าวต่างก็มุ่งหวังผลเดียวกันคือ มุ่งที่จะให้เป็นธรรมกับลูกหนี้ และเพื่อแก้ไขปัญหาการที่ลูกหนี้ถูกเอารัดเอาเปรียบให้ลดน้อยถอยลง โดยมุ่งหวังให้สามารถแก้ไขปัญหาหนี้้นอกระบบในเรื่องนี้อย่างยั่งยืนได้ในที่สุด

¹⁷The Bangkok Insight, **จัดให้! รัฐบาลเปิด 5 มิติแก้หนี้้นอกระบบอย่างยั่งยืน** [Online], available URL: <https://www.thebangkokinsight.com/161133/>, 2562 (กรกฎาคม, 12).

¹⁸ฟิโกไฟแนนซ์ คือ สินเชื่อรายย่อยระดับจังหวัด ภายใต้การกำกับดูแลของกระทรวงการคลัง โดยมีจุดประสงค์ให้ประชาชนทั่วไปสามารถเข้าถึงแหล่งเงินทุนในระบบได้ เพื่อแก้ไขปัญหาหนี้้นอกระบบ.

บรรณานุกรม

- กระทรวงการคลัง. การแก้ไขปัญหานี้่นอกระบบอย่างบูรณาการและยั่งยืน [Online]. Available URL: https://1359.go.th/committee/doc/ภาครัฐ_การแก้ไขปัญหานี้่นอกระบบ.pdf, 2562 (มีนาคม, 27).
- เฉลิมวุฒิ ศรีพรหม. “บทวิเคราะห์คำพิพากษา: คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5376/2560 (การเรียกคืนเงินที่ชำระดอกเบี้ยที่กำหนดโดยต้องห้ามตามกฎหมาย).” วารสารกฎหมาย คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย 36, 1 (มีนาคม 2561): 155-163.
- พิมพ์ใจ รื่นเรือง. กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ผากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ การพนันละชั้นต่อ. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2557.
- พรชนก ขาวรอด. “ปัญหาและอุปสรรคการใช้กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา.” วิทยานพนธ์ นิติศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต, 2558.
- มานิช สุทธิวาหนฤพุดิ. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยยืม ผากทรัพย์ เก็บของในคลังสินค้า ประนีประนอมยอมความ การพนันละชั้นต่อ. พิมพ์ครั้งที่ 11. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2535.
- วิชัย สุวรรณประเสริฐ. “ยุติธรรมเดินหน้าช่วยประชาชน: ดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมกับความรับผิดชอบทางอาญา (ตอน 2).” วารสารยุติธรรม 17, 5 (2560): 58-61.
- วนิดา อินทรอำนวย. การกู้ยืมเงินและการเรียกดอกเบี้ยเกินอัตราที่กฎหมายกำหนด [Online]. Available URL: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1835, 2562 (พฤษภาคม, 8).
- สุธีร์ ศุภนิตย์. คำอธิบายประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์วิชาเอกเทศสัญญา 2 ยืมและผากทรัพย์. พิมพ์ครั้งที่ 6. กรุงเทพมหานคร: บริษัท พิมพ์ดี จำกัด, 2558.
- สมชัย ชีฆาอุตมากร. หมายเหตุท้ายฎีกา 5376/2560. ม.ป.พ.
- สุรางค์รัตน์ จำเนียรพล. นี่นอกระบบกับความเป็นธรรมทางสังคม [Online]. Available URL: <http://www.cusri.chula.ac.th/backup/download/cluster6.pdf>, 2562 (กรกฎาคม, 24).
- สำนักงานศาลยุติธรรม. สำนักแผนงานและงบประมาณ. รายงานสถิติคดีศาลยุติธรรม ทัวราชอาณาจักร ประจำปี พ.ศ.2558. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรดาวรุ่ง, 2559.

สำนักงานศาลยุติธรรม. รายงานจำนวนข้อหาที่เข้าสู่การพิจารณาสูงสุด 5 อันดับแรกของศาลฎีกา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ.2560. กรุงเทพมหานคร: ศูนย์การพิมพ์เพชรดาวรุ่ง, 2561.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. รายงานการเงินฐานราก ไตรมาสที่ 1 ปี 2561 โครงการ “ศ”: ศึกษาโดยไม่หยุดนิ่ง [Online]. Available URL: <http://www2.fpo.go.th:81/FIDP/Source/Article/Source/data/บทความสถานการณ์การเงินฐานรากไตรมาสที่%201%20ปี%202561.pdf>, 2562 (มีนาคม, 26).

อรรถธรณ เกษร. กฎหมายห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา [Online]. Available URL: https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=1763, 2562 (พฤษภาคม, 11).

RYT9. รายงานความคืบหน้าการแก้ไขปัญหาหนี้ในระบบประจำเดือนเมษายน 2561 [Online]. Available URL: <https://www.ryt9.com/s/mof/2828738>, 2562 (มีนาคม, 27).

The Bangkok Insight. จัดให้! รัฐบาลเปิด 5 มิติแก้หนี้ในระบบอย่างยั่งยืน [Online]. Available URL: <https://www.thebangkokinsight.com/161133/>, 2562 (กรกฎาคม, 12).

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2475.

พระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.2560.

ร่างพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พ.ศ.

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 1015/2512.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2131/2560.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 2167/2545.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 4738/2552.

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ 5926/2533.

